

is találta, tőlünk balra, úgy kétméternyire. Megtalálta, illetve azt hitte, hogy megtalálta, és ha, akkor már meg is közelítette, aztán elbizonytalanodott, és a rövidlátók keserű arckifejezésével tizennégy centiméterről elkezdte nézni annak a valakinek az arcát. Az pedig tudta, hogy ő nem ő. Tudta, tehát nézett mereven előre, míg el nem fáradt a gombász. Sokáig nem, aztán persze igen. Elfáradt, megfordult, kizörgött magának egy kis ösvényt a gyászolók erdejében.

Úgy ki tudja megírni.

Vörös István

PRÁGAI KERTEK

A legrosszabb év, amikor október hatodika péntekre esik.

Séta Prágában egy nappal később, osztrák tisztok sörszagú ébredésének napján. Itt persze nyugodtan lehet sörrel is koccintani, senki se tudja, mért illetlenség. Föl is emelkedik a város fölé egy óriás söröskrigli. Léghajó. Söröskorsó alakú léghajó. Staropramen, hirdeti rajta a felirat.

A Moldva kanyarulata fölé kiugró üres térségen sétálok, ahol annak idején a május elsejei felvonulásokat szokták tartani. Innen szállnak föl a léghajók. Időbe kerül, amíg odaérek. Katonai sátrak között kell átvágni. Egy szervező reményvesztve hívja az álldigálókat, hogy bemutathassa a mesterséges légzés legjobb módját. A kicsavarva fekvő műanyag bábu szájára nejlont terít, mintha inkább gyilkosságra készülődne. De van ingyenes vérnyomásmérés is. Talán később virslit is fognak osztani.

Aztán egy cirkuszi sátor lebben eléem, mint egy tengerfenékről elrugaszkodó rája. Valaki a pénztárosnál az elefántokról érdeklődik. Nem, nem lehet megnézni őket, tesék eljönni este az előadásra. Hogy magyarázza ezt el a kisfiának?

A felvonulási tér túlsó vége. Innen szállnak föl a léghajók. De ha csak úgy fölszállnának! Emelkednek és süllyednek. Az egyik jóformán a Moldva szintjéig ereszkedik, teljesen eltűnik a szemem előtt. Pont oda, ahol egy rakparti kávéház teraszán tegnap odaajándékoztam egy ismerősömnek AZ ANGYAL ELŐSZOBÁJA című könyv cseh fordítását. Írta Zsámboky János. Most tehát egy léghajó kosara száll le a kávéházra, a pincérek ijedten kapkodják az asztalról az értékesebb edényeket, nem törődnek azzal se, hogy az egyik vendéget leöntik kávéval, igaz, a vendég se veszi észre, rémülten bújjik le az asztal alá. Kicsit odébb, a híd alatt valaki kacagja az egész jelenetet, fölbúg a lángnyelv a léghajóban, végre nehézkesen emelkedni kezd, a váratlan hangtól megzavarodva egy kutya belekap a gazdája lábszárába, nem másba, mint az előbbi nevetgélőbe. Tegnap és ma találkozok, a kutya elszalad a letépett nadrágszárral. Most nem vagyok ott, de azt látom, hogy a léghajó emelkedik, újra látható lesz a fák koronája fölött.

Ez még nem a park. Csak leszórt kőzúzalék, és egy-egy előreszökött fűcsomó. Focizók mellett haladok el. Végre összecsapódnak mögöttem az első bokrok. A betonozott sétautak hol erre, hol arra kanyarognak velem a fák közt. Ez a rejtett lelkipurdalás és a hasogató fej napja. Tíz óra körül lehet.

A léggömbök már messze járnak, a legtöbb most valahol a külvárosok fölött lebeg. Az egyik megint vészesen megközelíti a folyó szintjét. De ezúttal remekül odalátok, most nem találkozik a tegnap a mával, október 7-e van, az aradi vértanúk már koporsóban hevernek, a részeg osztrák tisztek kikászálódnak az ágyból, mosakodni kezdenek. A lavór fölé hajolnak, és hüledezve pillantják meg a tükörképüket.

Átmegek egy kis hídon a villamosínek fölött. Prágában egyedül sétálni az mindig több, mint egy egyszerű séta. A séta persze mindig több, mint egy egyszerű séta. A folyóparti kávéházban már vagy félórája helyreállt a rend, de a leöntött nadrágú úr csak most veszi észre, mi történt vele, mikor épp villamosra szállva valaki figyelmezteti, hogy az előbb zsebtolvajok settenkedtek melléje, és jobb, ha addig ellenőrzi, megvan-e mindene, amíg azok a következő megállónál le nem szállnak. Ő azonban a tárcája helyett ijedten fedezi fel a kávéfoltot a nadrágján, hirtelen összezavarodik, az őt figyelmeztető otromba tréfájára gyanakszik, föl akar állni, hogy lekeverjen neki egyet, közben megállóhoz érnek, páran, gyanús külsejű alakok sietve ugranak le a villamosról, már a járdaszigeten egy bőrtárcát vesznek elő, érdeklődve adják kézzől kézre, nem nevetnek, komolyak. A villamos jelez, bevágódnak az ajtók, a kávéfoltos nadrágú férfi már az ellenőrrel beszélget, a baj csőstül jön, nem is próbálja mentségéül felhozni, hogy a bérlete a tárcájában volt, apatikusan ül, és most bármit aláírna, de szerencsére csak egy közepes összegű büntetés csekkje az. Vele már bármit meg lehet csinálni. Neki már nincs vesztenivalója.

A Hradsin hátsó bejáratához értem. Itt az egykori lovarda, ma kiállítóterem. Talán benézek, gondolom. De zárva van, semmilyen kiállítás nincs éppen. Ha nincs, hát nincs. Van viszont a lépcsősor mellett egy szerény kis nyílás a falon, nem túl sokat sejtető, pedig az épület alatt átvezetve egy másik lépcsőbe torkollik, már a szabadban, ami a város egyik legszebb kertjébe visz. Ide még fölmegek.

A kert teljesen üres. Talán nyitva sincs? Talán nem is szabad bejönni? Talán...? Végigmegyek a kiállítóterem barokk épületének ablakokkal tagolt homlokzata előtt. Mindegyik ablakmélyedésben egy pad. Fehérre vannak festve, és fehér a kavicsos út is, amelyen körbe lehet járni a kertet. Fehérek a kavicsok. Minden fehér. A nagyon vén asszonyok nyara van, október dereka, már egy nap eltelt az aradi vértanúk kivégzése óta, mégis nyárias a meleg. A nap alacsonyról, de annál hevesebben tűz. Ahogy leülök egy padra, nemcsak szemből kap el a fényével, hanem hátulról is, a hatalmas üvegtáblákról visszaverődve. Mintha egy öregasszony ősz kontyából szabadult volna ki egy tincs, és betekeregné az egész kertet, úgy fordul itt meg mindenfelé a nap erőszakos fénye, minden fehér, ünneprontóan fehér, másnap vagyunk, az osztrák katonák még csak most ébrednek, és az udvart mintha fehér sörhab lepné el, a sárga sör fehér habja, a nap előtt most elhúz a söröskrigli, de nem vet árnyékot, minden még világosabb lesz.

Továbbra is egyedül a kertben. Most már nem aggaszt, hogy szabad-e ide belépnem. Szabad. Hirtelen jött szabadság. Ez most, ez az egyedüllet nem lopott, jár nekem. Honnan ez a váratlan öntudat? És öntudat-e egyáltalán? Elnézem a Szent Vitus-székesegyháztól a Loretáig terjedő kilátást, a közelebb látható rengeteg gyümölcsfát, a még közelebb látható virággyásokat.

Aztán bejön valaki. Egy öregember tart fölfelé a lépcsőn. Nehezen jár, bottal. Ez ide fog jönni!, gondolom felháborodottan. Nem tudom, miből, de rögtön megértem, hogy felém tart. Mintha engem keresne. Prágában persze minden előfordulhat. Volt már úgy, hogy egy könyvesboltban telefonhoz kértek. Nem tévedés, a nevemen szó-

litott meg az eladó, telefonom van, mondta. És ami a legfurcsább, valaki tényleg beszélni akart velem. Máskor meg összetévesztettek valakivel. De az még mindig én vagyok. Mentem az utcán, tél végén egy belvárosi mellékutcán. Nagy csoport ember mellett próbáltam meg észrevétlenül elhúzni, de az egyik észrevett, és... És szélesen rám mosolygott. A többiek is odafordultak. Jókedvűen üdvözöltek. Nem térhettem ki. Nem is akartam. Köszöntöttem őket, és mentem tovább. Azt nem engedhettem meg magamnak, hogy beszédbe elegyedjünk. Nem járhattam úgy, mint Zsámboky a minap. Én minél több ember előtt szeretem fönntartani azt a látszatot, hogy tősgyökeres prágai vagyok. Ahhoz pedig nem szabad túl sokat beszélni. Ostoba szándék arra törni, hogy másnak gondoljanak, mint amik vagyunk, de akkor talán egy kicsit tényleg mások is leszünk. Elgondolnak, tehát vagyok. Zsámboky akkor megtehetette, hogy válaszolt. Jött hazafelé a moziból. (Zsámboky még mindig moziba jár?, kérdezem magamtól közbevetőleg, és most már nem is annyira ijedten, mint inkább beletörődve látom, hogy az öreg, fölrve a lépcsőn, valóban felém közelít.) Valaki meglátta. Megismerte. Környékezni kezdte. Persze őt nem összetévesztették. Ő valóban ő volt. A másik egy kortalan, szakállas figura. Csavargó? Részeg? Lecsúszott színész? Az utolsó focista? Állt egy kirakat előtt, a lassan elhaladó Zsámboky-t figyelte. Végül döntött. Odalépett hozzá. Egy lépéssel utolérte. Mester, kezdte, van egy problémám, amiről talán csak Pilinszkyvel beszélhettem volna, de most, hogy megláttam a Mestert... Itt egy kis csönd állt be. Csak egy félórácskáról lenne szó. Hát persze, bólintott Zsámboky, de most nem alkalmas, és kezet nyújtott, ahogy csak ő tudott kezet nyújtani. Majd máskor. Továbbindult.

Zsámboky továbbindult.

Őt persze nem tévesztették össze senkivel. Nekem pár nappal ezelőtt meg is mondták, kinek vélnek. Színházi szünetben bóklásztam a passzázsba torkolló előtérben, mikor utánam rohant egy fiatal jegyszedő, bocsánat, maga nem Jaroslav Dudek? Jaroslav Dudek? Ő semmiképp se, mondtam, de azt már nem mertem megkérdezni, ki is nem vagyok tulajdonképpen. Már megint meg akartam őrizni inkognitómat. Bánhattam aztán. Nem tudta megmondani sem a vendéglátóm, Vladimir, sem a volt tanárnóm, akivel másnap a Moldova-parti kávéházban találkoztam. Gratuláljak vagy kondoleáljak, kérdezte tőlem, de hogy kivel tévesztenek össze, arról fogalma se volt. Zsámboky-nak viszont azt üzentte, mikor AZ ANGYAL ELŐSZOBÁJÁ-t átadtam neki, hogy régi tisztelője. Október hatodika volt, az aradi vértanúk napja, mégsem erre gondoltam, amikor elutasítottam a sört, amivel kínált, és inkább narancslét rendeltem.

Ez tegnap volt, azóta arra a kávéházra leszállt egy léghajó, a rémült vendégek fölborogatták az asztalokat, és az egyikük nadrágját kávéval öntötte le a pincér.

Az öreg odaér a padhoz, ahol ülök. Természetesen megkérdi, leülhet-e. Nehezemre esik, de igent kell mondjak. Már fogva tart az udvariasságával. És rögtön beszélni kezd. Gyönyörű ez a kert. Lelkesen bólogatok, tudom, hogy ettől még nem lepleződöm le. Azt hiszi, én is helybeli vagyok. Ahányszor erre járok, mindig benézek ide, mondja, és most zavarba hoz. Hát milyen messziről jöhet így, nehéz járással, bottal? Vagy rosszul értettem valamit? Szerencsére nem hagy időt, hogy a zavarom eláruljam. Meg kéne nyitni a kertet a gyümölcsösökön át a Loreta felé, folytatja. Az bizony jó lenne, helyeselek.

De hát én azt úgyse élem meg, mondja.

Tiltakozni próbálok. Oda se figyel, és igaza van. Hirtelen merész tetre szánom el magam. Én veszem át a kezdeményezést. A Vitus tornyára mutatok, nem is tudtam,

hogy föl lehet menni, mondom. Erre ő mesélni kezd. Ott volt, mikor a székesegyház bajárat felét valamikor a húszas években megnyitották. Hallgatom. Hümmögök. Csönd áll be. Úgy tűnik, ő már nem akar megszólalni. De vár még egy kicsit. Ad még egy utolsó lehetőséget.

Engem izgat is, hogy hová valósi lehet, ha erre kell járnia ahhoz, hogy benézhesen ide. Ki lehet ő? Milyen messziről jött? Hogyan is kéne kérdezni, hogy udvarias is legyen, és le se lepleződjem?

Aztán egyszer csak föláll, Na shledanou, mondja, viszontlátásra, Na shledanou, felelem, és hirtelen elkap a tehetetlenség érzése. Még itt van a szemem előtt, de már tudom, hogy mindent elmulasztottam, bármit megkérdezhettem volna tőle, de nem kérdeztem semmit. Talán még azt is meg tudta volna mondani, hogy van-e Isten, vagy hogy mikor halok meg.

Nem kérdeztem semmit.

Még látom, ahogy lassú léptekkel körüljárja a parkot, a botjára támaszkodik, de mintha csak azért tenné, hogy vele is udvarias legyen. Odamegy egy-egy bokorhoz, fához, megsimogatja a levelüket. Búcsúzkodik. Úgy látszik, többször már nem fog ide eljutni. Aztán lassan, ahogy jött, a lépcsőn lemenve eltűnik a kijárat irányában. Mintha egy nagyon lassú mozgólépcső vinné lefelé. Még térdtől látható. Még deréktől. Aztán már csak a szíve vonalától.

Ahogy eltűnik, mintha egy csendet parancsoló üvegharangot vennének le a kertről. Turisták áramlanak be. De mintha nemcsak a bejárat felől, hanem mindenhonnan jönnének.

Nincs miért tovább maradnom. A német szó is nehezemre esik október hatodika másnapján. Kimegyek a ház elé, ami mögött a kert van. Az öreg már nincs sehol. Nem is olyan lassú, mint gondoltam, gondolom. De ki lehetett ez? Üzenethozó a nagyapámtól? Aki már öt éve meghalt, de akit éjszakánként még most is gyakran élőnek látok. Valamit megint elmulasztottam, abban biztos vagyok. Már megint elmentem valami fontos mellett. Mi lesz velem, ha így folytatom?

A Cseh kocsmácska nevű helyen aztán mégis megiszom egy korsó sört, igaz, nem koccintok senkivel, annál is inkább, mert egyedül ülök az asztalnál. Vagy akkor is lehetne?

Két nappal később, már Pesten, valaki a kivégzett miniszterelnök emlékmésesének terén Zsámbokyról mondja nekem, hogy hős volt, és fölnézünk Zsámbokyék tárva-nyitva álló ablakára, a szél kiemeli a függöny szárnyát az utcára, úgy látszik, huzat van. Ez az aradi tizenhárom kivégzésének harmadnapja. Egy osztrák tiszt kajánul elvigyorodik, és a feltámadás? Hős volt, ismétli meg nekem beszélgetőtársam, akit vagy tíz éve nem láttam, és most hirtelen hősökről beszélgetünk.

Kihörpintettem a sörömet, visszautasítottam az újabbat, amit pedig már készült odatenni a pincér az asztalra, visszautasítottam, nehogy véletlenül két korsó legyen egyszerre előttem, és azok csak úgy maguktól összekoccanjanak. A söröskorsóknál sose lehet tudni. Egy teli és egy jóformán üres.

Visszamentem a Kisoldalra egy rövidke hídon, és egy másik parkban kutyakiállításba csöppentem. Terrierkiállításba. Október első szombatján az a park minden évben a terriereké. Néztem a mit sem gyanító kutyák vetélkedését, az egyik körtefáról lehullott körtét eszegettem. Nem sejtettem, pedig talán sejthettem volna, hogy másnap a feleségem a pályaudvaron Zsámboky halálhírével fogad Budapesten.

Meghalt az utolsó író, és én jóformán semmit se kérdeztem tőle.